

En indvielse

Af K. GRUE-SØRENSEN

I april 1969 oprettedes Københavns universitets Institut for teoretisk pædagogik. (Linnésgade 22, 1). Det er en begivenhed, der også vil komme den skolehistoriske forskning til gode. Ved receptionen den 14. april 1969 holdt professor, dr. K. Grue-Sørensen nedenstående tale.

På instituttets vegne vil jeg gerne byde Dem alle velkommen til denne reception og præsentation af vore nye lokaler.

Især vil jeg byde velkommen til universitetets *rektor* og *kurator*, der jo i en vis forstand er instituttets donatorer, eller i hvert fald dem der står de egentlige donatorer, de bevilgende myndigheder, nærmest.

Vi som skal arbejde her er meget glade for, at vi har fået dette sted. Og med »vi« mener jeg ikke blot staben, der foreløbig kun består af to, men også de studerende, som hermed har fået et tilhørssted ved universitetet, noget i retning af et hjemsted for deres studier, et sted hvor de kan slå sig ned og læse, og hvor lærerne er nær for hånden, hvis de skulle ønske råd og vejledning.

Ikke mindre glade er vi naturligvis for at se vore øvrige gæster, der bl. a. repræsenterer vore forbindelser og berøringspunkter med *universitetet*, administrative og faglige, d. v. s. *fakultetet* og *kuratoriet*, men jeg tænker hermed også på vore nærmeste faglige naboer, *den psykologiske faggruppe*.

Desuden er vi glade for at se repræsentanter for de centre for pædagogisk studium og forskning, som findes her i landet, og derved tænker jeg naturligvis på *Danmarks Lærerhøjskole* og det tilknyttede *Institut for dansk skolehistorie*, og videre på *Danmarks pædagogiske Institut* samt på *Statens pædagogiske Studiesamling*, der er det velforsynede arsenal for alle videregående pædagogiske studier.

En særlig tak burde jeg personlig rette netop til Studiesamlingen, der gav mig husly i form af et arbejdslokale i de første år efter at professoratet i pædagogik var blevet oprettet, og til Universitetes psykologiske laboratorium, som gav mig husly i de følgende, indtil instituttet blev oprettet, først nominelt, men med de herværende lokaler også reelt. Jeg vil slet ikke sige, at jeg dengang levede i exil, for jeg har følt mig vel hjemme begge steder.

Endelig vil jeg også byde velkommen til vore husfæller, de to teologiske institutter for bibelsk eksegeese og for kirke- og missionshistorie, som ikke blot bor i samme hus, men på samme etage. En svag skamfuldhed blander sig deri, da vi kom et hestehoved, eller i tidsmål en 14 dages tid foran og dermed beslaglagde de tre bedste lokaler på etagen. Det er altså her gået efter den verdslige ordsprogsvisdom om at komme først til mølle og om at være sig selv nærmest.

Jeg har hidtil kun talt om »instituttet« og ikke nævnt det ved dets fulde navn som er *Universitetets institut for teoretisk pædagogik*; men det ville jo blive noget besværligt, hvis man skulle sige det hver gang. Navnet kræver en forklaring, og for øvrigt er det vist også skik og brug ved en lejlighed som denne at berette lidt historie. Det sidste kan gøres i korthed og uden årstal. For godt en tre år siden fandt jeg tiden inde til at søge faget pædagogik tildelt et institut og skrev derom en motiveret ansøgning. Sagen var jo da heller ikke så vanskelig at motivere. Det mest nærliggende ville være at kalde det Universitetets pædagogiske institut, men det forekom mig at ligge for nær op ad navnet på en anden institution, som allerede havde eksisteret gennem godt en halv snes år, nemlig Danmarks pædagogiske institut. Lidt ville det vel have bødet derpå at kalde det Institut for pædagogik, men forveksling forekom mig stadig mulig, hvorfor jeg valgte at føje et distingverende adjektiv til.

Når dette adjektiv blev »teoretisk«, så skyldes det naturligvis ikke noget ønske om at markere det som upraktisk, men bl. a. den omstændighed at tilsvarende institutioner i udlandet tit har knyttet en praktisk læreruddannelse til sig og f. eks. en øvelsesskole. Noget sådant har ikke været påtænkt her. Dertil ligger dansk læreruddannelse og skolevirksomhed allerede i for faste rammer. Det kunne vel principielt lade sig gøre, men det ville blive en meget stor historie, der i langt højere grad ville kræve en *organization man* end en videnskabsmand.

Jeg er klar over, at ordet »teoretisk« kan lyde lidt pretentiøst; det kunne give associationer i retning af det berømte institut for teoretisk fysik. Og det bliver muligvis ikke mindre pretentiøst, hvis jeg påberåber mig den kendte udtalelse om, at der ikke findes noget mere praktisk end en god teori – og jeg ville for så vidt gerne udvide det til ikke blot »en god teori«, men god teori i det hele taget.

I hvert fald vil jeg gerne sige, at det vil være en bestræbelse for instituttet at betragte og behandle de pædagogiske problemer realistisk

og kritisk, uden at det dog strejfede min tanke at indlægge det ene eller det andet af disse adjektiver i navnet. Det kan have været en mangel på forudseenhed; for ordet »kritisk universitet« er jo senere kommet stærkt i forgrunden, og det kunne være en stolt tanke at være kommet først på markedet med denne betegnelse. Men for det første tror jeg nok, at en sådan betegnelse ville være blevet ændret på vejen fra ansøgning til bevilling, og for det andet regner jeg med, at en kritisk indstilling er en så selvfølgelig ting i universitetsarbejde, at det skulle være overflødigt at skilte dermed.

At det kritiske element har en særlig funktion i pædagogikken er en sag for sig. Pædagogik hører jo til den gruppe af studier, hvor mange modstridende opfattelser gør sig gældende, og hvor sandheden i mange tilfælde ligger så langt ude, at den nærmest synes uopnåelig. Den ligner deri filosofien, idet en betydelig del af dens problemer er af en sådan natur, at de på den ene side ikke lader sig afvise, men kalder stærkt på en løsning, og på den anden side ikke lader sig løse på en for alle klar og overbevisende måde. Det er for nogle et kedeligt, for andre et stadigt udfordrende dilemma at befinde sig i.

Endnu en ejendommelighed ved faget vil jeg gerne fremhæve. Pædagogikken hører til de vide og stærkt sammensatte fag. Det er langt mere heterogent end de fleste andre. – De er pædagog, De må kunne sige noget om, hvordan man bedst underviser ordblinde børn. De må kunne gøre rede for, hvordan man bedst tilrettelægger undervisningen i faget orientering på de højere klassetrin i folkeskolen. De må kunne sige, om der findes en stor intelligensreserve, og om det er rigtigt at sætte alle sejl til for at mobilisere den. De er pædagog, hvad mener De om det sovjetiske skolesystem og om den polytekniske dannelse, som spiller en stor rolle i Østlandene.

Jeg skal ikke fortsætte rækken; enhver kan se, at den kan fortsættes længe endnu og i forskellige retninger. Konsekvensen har da også været, at man i nogle lande har oprettet ikke alene lærestole, men hele departementer for faget, og med afdelinger for de forskellige underdiscipliner: for pædagogisk psykologi, pædagogisk sociologi, for opdragelsens historie og komparativ pædagogik, for pædagogisk filosofi, for didaktik og pædagogisk teknologi.

På denne baggrund kan det tage sig ud som halsløs gerning at have et lille institut som det herværende. Forhåbentlig venter De ikke af mig, at det mener jeg også. For det første mener jeg, at en stærk

specialisering også har sine farer. Specialister, som ikke har kendskab til den større sammenhæng, inden for hvilken de dyrker deres specialitet, kan meget let løbe ind i ufrugtbare spor. Måske ved de nok, hvordan dette eller hint specielle spørgsmål angribes og løses; men om det i anden henseende har nogen pædagogisk betydning at få det løst, det kræver til sin afgørelse et bredere udsyn i pædagogikkens hele område. Kunsten er i mange tilfælde ikke at beherske en teknik til løsning af disse eller hine spørgsmål, men at kunne stille gode og væsentlige problemer, at kunne spørge rigtigt.

Dernæst mener jeg også, at blandt de mulige underdiscipliner, som jeg nævnede før, er nogle betydeligt stærkere repræsenteret end andre, til skade for pædagogikkens totale udvikling; og det kan da være en opgave for instituttet at tage disse problemer op. Eller lad mig hellere sige: *også* at tage disse problemer op. For jeg har ikke tænkt, at dette skulle være et institut kun for disse discipliner. Ellers kunne jeg komme under mistanke for at ønske også dette specialiseret.

Lidenheden, for så vidt den er temporær, anser jeg ikke for nogen ulykke. Men naturligvis ønsker jeg også instituttet vækst, frem for alt en organisk vækst. Og da pædagogikkens historie i hvert fald er en af de ting, jeg har beskæftiget mig med, vil jeg gerne benytte lejligheden til at fremdrage en udtalelse af en af vore klassikere, den czekiske pædagog *Comenius*. Han siger:

»Naturen frembringer alt af begyndelser, der vel er ringe af omfang, men store i henseende til indre kraft.«

Og han forklarer det sådan: »Det stof, hvoraf en fugl skal dannes, er sammentrængt i en dråbe og omsluttet af en skal, så at fuglen let kan bære det i sit liv. Og alligevel rummer denne dråbe en indre kraft, som bevirker dannelsen af en hel fugl. På samme måde indeslutter et træ, så stort det også er, hele sit væsen i en kærne i sin frugt eller i den yderste del af sine grene. Men når man nu kommer frøet eller skuddet i jorden, så vil et helt træ udvikle sig deraf.«

»Uhyre meget,« siger han så, »har man i skolen syndet mod denne naturlov. De fleste lærere anstrenger sig til det yderste for at så hele planter i stedet for frø, at plante hele træer i stedet for skud, idet de i stedet for grundlæggende principper giver eleverne et virvar af færdige kundskaber og slutninger eller dårligt tilrettelagte tekster.«

Hvis jeg havde fremført dette – altså den første del af citatet og ikke den sidste om lærernes forsyndelser – som en beskrivelse af

instituttet, ville det være utidig pral. For vi kan i dag ikke vide, hvor stor den indre kraft er. Det er da også kun tænkt som et ønske, en forhåbning og en trøst i vor lidenhed.

Men lad mig også henlede opmærksomheden på, at der i slutningen af citatet er formuleret en væsentlig problemstilling, ja i virkeligheden en forskningsopgave af stor betydning. Thi hvad er frø og hvad er hele træer i alt det, som vi prøver at bibringe eleverne, og så kan det for den sags skyld være skolebegyndere eller studenter ved universitetet. Kunne vi få det nærmere undersøgt og komme til klarhed over det. Rektor må jo i hvert fald nikke genkendende til problemstillingen.

Til slut slår det mig, at jeg vistnok har talt lidt rigelig meget i første person ental. Det er jo nok foranlediget af, at det til en vis grad har været personlige anskuelser, jeg har fremført, og dem skal man ikke uden videre gøre andre medansvarlige for. Engang imellem har jeg dog også sagt »vi« og dermed inkluderet instituttets amanuensis, magister *Knud Dirch Wagner*, og tillige de studerende. I hvert fald vil jeg nødig give anledning til en opfattelse, der kunne fortolkes i retning af *l'institut, c'est moi*. Instituttet er dem, der virker og studerer her på stedet, og dette ikke blot uden forpligtelse til, men også uden forventning om ensked i interesser eller enighed i meninger. Jeg indrømmer, at dette sidste er lidt dumt sagt, for det første fordi det til enhver tid er noget, der skal praktiseres og ikke siges; og for det andet fordi en sådan gennemgribende enighed er noget, der næsten forbyder sig selv ved fagets natur.

Ja, disse ord skulle være tilstrækkelige til en præsentation af instituttet, for så vidt den kan gives gennem ord alene. Men hvis jeg må nævne Comenius endnu engang, så er det jo en af hans didaktiske regler, at så meget som muligt skal fremføres anskueligt for sanserne, der er kronvidnerne på, at sådan og sådan forholder det sig. Det er vigtigt at blive stillet over for tingene selv og ikke kun over for tingenes skygger, ordene. Vi er derfor nu kommet så vidt, at vi også gerne vil fremvise lokalerne, idet jeg dog endnu engang vil udtrykke vor glæde over, at vi har fået dette institut at virke i.